

Runon rytmi ja mitta (äi3)

Runon tulkinnassa kaikki osa-alueet tukevat toisiaan: puhuja, kieli, kuvat, rakenne ja rytmiset keinot ovat kaikki saman kokonaisuuden osia.

Tutki runon rytmiä esim. seuraavista asioista:

- Miten runo on aseteltu osiin (säkeet, säkeistöt)?
- Onko runo mitallinen vai vapaamittainen?
- Onko toistoa? Nouseeko jokin asia motiiviksi?
- Onko sointuisuutta (alku- tai loppusointua)?
- Miten välimerkkejä on käytetty?
- Millainen sanajärjestys on?
- Millainen on runon puhetilanne? Millaisia lausetyyppejä on käytetty (toteamus, kysymys, käsky)? Tapahtuuko asennonvaihto (so. näkökulman muutos, suhtautumistavan vaihdos, puhuteltavan vaihtuminen)?
- Millaista kieltä runossa käytetään? Millaisia verbejä, adjektiiveja ja substantiiveja runossa on? Onko puhekielisyyttä ja eri rekisterien yhdistelyä? Mitä asetetaan vastakkain tai rinnastetaan? Millaisia kielikuvia on käytetty?

Runomitta

Runomitta tarkoittaa säkeen muodostamaa rytmistä kaavaa. Sää jaksottuu tavuryhmiksi, joita on kutsuttu antiikin ajoista lähtien *runojaloiksi*. Runojalka ei noudata yksittäisten sanojen rajoja. Tavuryhmässä on aina yksi nouseva (siis painollinen) ja yksi tai useampia laskussa (painoton) olevia tavuja.

Runojalka on nouseva (+), jos painoton tai painottomat tavut ovat ennen painollista (esim. o +), ja laskeva (o), jos painollinen tavu on ensin (esim. + o) .

Jambi (o +) on nouseva kaksitavuinen runojalka.

Jo joutui armas aika

ja suvi suloinen.

(*Jo joutui armas aika*, virsi 571. Ruotsissa 1697.)

Anapesti (o o +) on nouseva kolmitavuinen runojalka.

Ilo hellä ja kirkas soi pihatiellä,

arat koivikon hunnut hohtavat siellä

(Saima Harmaja, *Kaipaus kevätsateessa*, teoksesta *Hunnutettu*. 1936)

Trokee (+ o) on kaksitavuinen laskeva runojalka.

Kahden puolen kuusiseinä

latvat sumuun häipyneinä

(Yrjö Jylhä, *Sumu*, teoksesta *Risti lumessa*. 1937)

Daktyyli (+ o o) on laskeva kolmitavuinen runojalka.

Keltaisen-kipeät

ulpukat veen.

Helinä kaislojen

kanteleen.

(Aaro Hellaakoski, *Ensimmäinen tähti*, teoksesta *Jääpeili*. 1928)

Lähde: Särmä. Suomen kieli ja kirjallisuus. 2010.